

Nr 25.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beredande av emeritilöner för biskopar; given Stockholms slott den 4 januari 1927.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av dels bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden för den 23 september 1926 och den 4 januari 1927, dels ock kyrkomötets bilagda skrivelse den 28 oktober 1926, nr 17, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

N. J. F. Almkvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 september 1926.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Almkvist anför:

Frågan om beredande av emeritilön eller pension åt biskopar har åtskilliga gånger varit föremål för såväl riksdagens som kyrkomötets omprövning, och då jag nu går att ånyo upptaga denna fråga, har jag ansett mig först Beredande av emeritilön eller pension åt biskopar. böra lämna en redogörelse för dess tidigare behandling.

Efter det att framställningar i ämnet avlåtits från 1868, 1878, 1883, 1888 och 1893 års kyrkomöten, vilka framställningar dock icke föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd, upptogs frågan ånyo vid 1898 års kyrkomöte, som *Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml. 22 häft. (Nr 25—26.)*

beslöt att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om beredande av pensioner eller emeritilöner åt biskoparna (skrivelse nr 12).

Över denna kyrkomötets framställning hördes *kammarkollegiet och statskontoret*, vilka i utlåtande den 28 september 1900 föreslog, att från biskopslöneregleringsfonden måtte få utgå två emeritilöner, vardera till årligt belopp av 6,000 kronor, att i mån av tillgång tilldelas biskop vid uppnådda 70 levnadsår. Till detta förslag fogade ämbetsverken ett så lydande tillägg: »lärande Kungl. Maj:t förklara Sig vilja i händelse av riksdagens och kyrkomötets bifall härtill utfärda nådig föreskrift därom, att vid sedermera skeende utnämning till ärkebiskops- eller biskopsämbete skall fästas det förbehåll, att den utnämnde skall vara skyldig att, därest emeritilön finnes att tillgå samt Kungl. Maj:t ej på grund av särskilda omständigheter skulle pröva det vara för kyrkans tjänst gagneligt, att han tills vidare i ämbetet kvarstår, från ämbetet avgå vid fyllda sjuttio levnadsår, med rätt att för sin återstående livstid uppbära emeritilön till belopp av 6,000 kronor om året, räknat från och med ecklesiastikåret näst efter det, varunder han från ämbetet avgått samt att i övrigt vara underkastad de bestämmelser i avseende å biskopspensionering, vilka framdeles må vardas i behörig ordning fastställda». I sitt berörda utlåtande anförde ämbetsverken vidare att, om emeritilönerna begränsades till två och någon ovillkorlig rätt att vid viss levnadsålder komma i åtnjutande av dylik förmån således varken torde ifrågasättas, att biskoparna skulle åläggas avgift för pensionering i denna form, vilket under andra förhållanden synts ämbetsverken vara rättvist.

De beräkningar av biskopslöneregleringsfondens ställning, som lågo till grund för detta kammarkollegii och statskontorets utlåtande, voro uppgjorda under förutsättning av vederbörandes bifall till Kungl. Maj:ts till riksdagen avlätna proposition om Härnösands stifts delning; och förrän detta ärende vunnit sin slutliga lösning, ansågs det icke lämpligt att upptaga frågan om biskopspensioneringen.

Vid 1903 års kyrkomöte väcktes frågan ånyo och föranledde en framställning från kyrkomötet (skrivelse nr 29) om vidtagande av åtgärder för beredande ur biskopslöneregleringsfonden, i den mån dess tillgångar det medgäve, av pensioner till biskoparna till det belopp och under de villkor, som av kammarkollegiet och statskontoret föreslagits i ovannämnda utlåtande den 28 september 1900.

Med anledning av kyrkomötets framställning avlät Kungl. Maj:t till 1904 års riksdag en proposition (nr 28), däri Kungl. Maj:t föreslog riksdagen medgiva, att ur biskopslöneregleringsfonden finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande, utgå en pension åt ärkebiskop eller biskop å 6,000 kronor årligen, under villkor att pensionen icke finge tilldelas annan än den, som uppnått 70 års ålder, samt att ärkebiskop eller biskop, som därefter utnämndes, vore skyldig att vid fyllda 70 års ålder avgå från ämbetet, så snart pension åt honom bereddes och Kungl. Maj:t ej på grund av särskilda omständigheter funne det vara för kyrkans tjänst gagneligt, att han tills vidare kvarstode i ämbetet.

Vid denna propositions behandling i statsrådet den 13 november 1903 yttrade föredragande departementschefen, bland annat, följande: Sedan frågan om Härnösands stifts delning blivit slutligen löst, hade han ansett tiden vara inne att för riksdagen framlägga det av kyrkomötet upprepade gånger framtillda önskemålet om beredande av möjlighet till pensionering åt ålderstigna biskopar. Såsom av kyrkomötet med rätta framhållits, avsåge detta förslag huvudsakligen att tillgodose församlingarnas berättigade krav att till stiftschefer hava endast fullt arbetsföra personer. Departementschefen delade kammarkollegiets och statskontorets mening, att dylika pensioner icke borde för någon ifrågakomma, förrän han uppnått 70 års ålder, och i likhet med dessa ämbetsverk ansåge departementschefen, att medlen för pensioneringen borde hämtas ur biskopslöneregleringsfonden. Efter redogörelse för denna fonds uppkomst samt hänvisning till en tablå, utvisande fondens inkomster och utgifter åren 1893—1902, gjorde departementschefen en beräkning av blivande utgifter från fonden. På grund av det resultat, som denna beräkning givit, ansåg departementschefen försiktigheten bjuda att för det dåvarande begränsa förslaget om fondens anlåtande för biskopspensionering till beviljande av endast en pension om 6,000 kronor.

Statsutskottet vid 1904 års riksdag fann sig böra förorda Kungl. Maj:ts förslag, men sex ledamöter reserverade sig mot beslutet. Utskottets hemställan bifölls utan votering av första kammaren. Andra kammaren däremot avlog efter votering Kungl. Maj:ts framställning, mot vilken bland annat framhölls, att, om propositionen bifölles, biskopslöneregleringsfondens medel icke skulle kunna förslå för indragning av biskoparnas prebenden.

Härefter upptogs frågan ånyo vid 1908 års kyrkomöte, som i skrivelse den 15 oktober 1908 (nr 14) hemställde, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande ur biskopslöneregleringsfonden, i den mån dess tillgångar det medgäve, av pensioner åt biskoparna till det belopp och under de villkor, som av kammarkollegiet och statskontoret föreslagits i deras ovanberörda utlåtande den 28 september 1900.

I proposition till 1909 års riksdag, nr 123, angående indragning av de biskoparna anslagna prebendepastoraten m. m., föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, bland annat, att ur biskopslöneregleringsfonden finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande, utgå en pension åt ärkebiskop eller biskop å 6,000 kronor årligen under villkor att pension icke finge tilldelas annan än den, som uppnått 70 års ålder, samt att ärkebiskop eller biskop, som därefter utnämndes, skulle vara skyldig att vid fyllda 70 års ålder avgå från ämbetet, så framt pension åt honom bereddes och Kungl. Maj:t ej på grund av särskilda omständigheter funne det vara för kyrkans tjänst gagneligt, att han tills vidare kvarstode i ämbetet.

Vid ärendets anmälan för Kungl. Maj:t anförde föredragande departementschefen beträffande här förevarande fråga bland annat:

Frågan hade år 1904 av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen, men fallit genom andra kammarens avslagsbeslut.

De huvudsakliga skälen för andra kammarens ståndpunkt syntes hava varit, att man ansett, dels att biskoparna borde kunna med besparingar å

sina löne-medel själva trygga sin ålderdom och således kunna avgå utan pension, då de icke längre förmådde att på ett tillfredsställande sätt uppehålla ämbetet, dels ock att biskopslöneregleringsfondens medel framför allt borde användas till indragning av de sista biskopsprebendena, varom man förmenade att rikets ständer redan fattat beslut.

Vad beträffade den senare av dessa invändningar hade departementschefen i det föregående visat, att riksdagen och kyrkomötet i själva verket ännu icke fattat definitivt beslut om de återstående biskopsprebendernas indragning och biskopslöneregleringsfondens användning för detta ändamål. Vad åter anginge den förra invändningen, torde visserligen några av biskoparna i följd av ökade inkomster av prebende åtnjuta större löneförmåner än den minimilön, som av rikets ständer bestämdes för snart 50 år sedan, då levnadsomkostnaderna väl vore avsevärt lägre än för det dåvarande. För flera biskopar torde emellertid löneförmånerna icke i någon väsentlig mån överskrida detta minimum och för någon till och med icke fullt uppnå detsamma på grund därav, att den till visst belopp beräknade, i lönen ingående kronotiondespannmålen sedan löneregleringen sjunkit i värde. Dessa förhållanden syntes departementschefen icke giva fog för uppfattningen, att biskoparna borde vid högre ålder avgå från ämbetet utan pension. Sådan fordran hade heller icke uppställts för beklädande av annan statens eller kyrkans tjänst. Då å ena sidan det vore av vikt, att stiftens stiftschefer kunde lämna, men å andra sidan sådana stiftschefer icke gärna kunde skyldigkännas att avgå från ämbetet utan viss pension, syntes det departementschefen nödvändigt att åtminstone något pensionsrum bleve biskoparna berett. Därför talade även den omständighet att principen om pensionering av församlingspräster då, enligt vad framginge av förhandlingarna vid 1908 års riksdag, blivit av riksdagen godtagen.

Av samma orsaker, som åberopades då frågan förra gången förevar, och jämväl med hänsyn till fondens anlåtande för prebendeindragningen ansåge departementschefen att fondens användning för biskops pensionering tills vidare borde begränsas till beviljande av endast *en* pension å 6,000 kronor och ville därför förorda, att hos riksdagen gjordes framställning i ämnet av samma innehåll som den till 1904 års riksdag avlättna.

Ehuru väl 1904 års proposition i ämnet icke föranledde någon riksdagens åtgärd, hade Kungl. Maj:t i de från och med år 1904 utfärdade fullmakterna för biskopar infört det villkor, att vederbörande biskop skulle vara underkastad de bestämmelser, som kunde varda meddelade i avseende å pensionering av biskop.

Utän tvivel torde fonden, även om den mest angelägna indragningen av biskopsprebenden utan dröjsmål vidtoges, med tiden vinna den tillväxt, att den utan kapitalets förminskande förmådde bereda medel icke blott till indragning av återstående biskopsprebenden utan även till ett sådant pensionsrum. Ehuru pensioneringsfrågan beträffande de sedan år 1904 utnämnda biskoparna med hänsyn till deras levnadsålder för det dåvarande saknade aktuell betydelse, vore dock av vikt, att den nu löstes i sammanhang med frågan om biskopsprebendernas indragning. Det vore nämligen att antaga, att kyrkomötet, som upprepade gånger gjort framställning om beredande av pension åt biskop, skulle beredvilligt lämna sitt medgivande till de återstående biskopsprebendernas indragning i den ordning nu ifrågasatts, om pensioneringsfrågan icke åter helt och hållet skötes åt sidan.

Hittills hade förhållandet varit att, när fråga förekommit om beredande av biskoppension, man ansett, att biskopslöneregleringsfondens medel behövdes bättre för indragning av biskopsprebendena, och, när åter fråga varit om fondens användning för sådan indragning, man svarat, att det vore angelägnare att först få pensionsfrågan löst.

Även detta syntes departementschefen giva vid handen, att dessa frågor borde lösas i ett sammanhang.

Propositionen, som tillstyrkts av statsutskottet, bifölls av första kammaren men avslogs av den andra.

Frågan om beredande av emeritilöner åt biskopar upptogs härefter ånyo först vid 1925 års kyrkomöte, där tre särskilda motioner väcktes i ämnet.

I skrivelse den 2 november 1925, nr 23, hemställde därefter kyrkomötet om åtgärders vidtagande för beredande av *minst* två biskoppensioner, vardera å 9,000 kronor årligen, att ur biskopslöneregleringsfonden efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå till biskop, som uppnått 75 års ålder, då han skulle vara skyldig avgå från ämbetet, med rättighet dock för honom att avgå vid fyllda 70 år eller, där han på grund av sjukdom blivit oförmögen att förvalta sitt ämbete, vid fyllda 65 år, allt under förutsättning att pension kunde beredas.

Till stöd härför anförde kyrkomötet huvudsakligen följande:

I motionen nr 13 har erinrats, att frågan om beredande av pension åt biskopar tidigare behandlats av kyrkomötet ävensom av 1909 års riksdag i anledning av en för riksdagen framlagd kungl. proposition, nr 123, vilken proposition emellertid icke vann riksdagens bifall. I motionen har därefter anförts, bland annat, följande: Då det är ett berättigat önskemål, att biskopar, som uppnått den ålder, att de icke längre besitta nödig vitalitet för att på ett tillfredsställande sätt vårda stiftsangelägenheterna, må beredas tillfälle att avgå med pension, synes fullt fog förefinnas för att frågan ånyo upptages och att förnyad framställning i ärendet göres hos Kungl. Maj:t. Frågan har också på visst sätt kommit i ett annat läge, sedan kyrkomötet gjorde sin senaste framställning och riksdagen fattade sitt förutnämnda beslut, i det att möjlighet beretts prästerskapet att vid uppnådd viss ålder avgå med åtnjutande av emeritilön. Samma skäl, som tala för att en åldrig präst må äga möjlighet att lämna sin befattning och erhålla emeritilön, tala också för att biskop, som icke längre är tjänstduglig, må kunna nedlägga sitt ämbete och erhålla pension. De krav, som ställas på biskopsämbetets innehavare i våra dagar, äro stora, och det bör anses självfallet, att en biskop, som uppnått exempelvis 70 år, i regel icke längre äger den andliga vitalitet och fysiska kraft, som äro av nöden för att på ett tillfredsställande sätt tillgodose stiftets angelägenheter i skilda avseenden. Framför allt gäller detta de större stiftet och i all synnerhet de norrländska med deras stora utsträckning. I fråga om medel för beredande av biskoppensioner torde sådana åtminstone till ett begränsat belopp kunna beredas ur biskopslöneregleringsfonden. För ett närmare bedömande härav bör först övervägas, i vilken utsträckning den föreslagna pensioneringen må kunna tänkas lämpligen bära genomföras och vilka utgifter den skulle kräva. För närvarande torde icke finnas några utsikter att få pensioneringsfrågan för biskoparna

så ordnad, att biskop, som uppnått viss ålder, skulle utan vidare vara berättigad till pension. Däremot synas förutsättningar finnas för att i analogi med emeritilönerna för prästerskapet bereda ett visst antal biskopspensioner. Dessa torde med hänsyn till biskopsämbetenas ringa antal kunna begränsas till två. Om också genom beredande av endast två pensioner biskopspensioneringsfrågan icke kan anses på ett fullt tillfredsställande sätt löst, vore dock därmed en avsevärd fördel vunnen, varigenom de nuvarande olägenheterna skulle i väsentlig mån minskas. Utgår man ifrån att pension för biskop bör, med hänsyn till att inga pensionsavgifter erläggas, sättas till något lägre belopp än pension för landshövding, torde den lämpligen böra bestämmas till 9,000 kronor för år. Den årliga utgiften för två biskopspensioner från biskopslöneregleringsfonden skulle då belöpa sig till 18,000 kronor, förutom vad som ytterligare fordras för dyrtidstillägg.

Beträffande angelägenheten av att pensionsmöjlighet beredes biskopar ansluter sig kyrkomötet helt och hållet till vad i motion nr 13 anförts.

I fråga om den ålder, då pensionsrätt bör inträda, anser kyrkomötet, att biskop först vid 75 års ålder bör vara skyldig att avgå från ämbetet, så framt pension åt honom beredes, men att biskop, som uppnått 70 års ålder, bör hava rätt att avgå med pension. Samma förmån bör enligt kyrkomötets mening tillgodokomma biskop, som fyllt 65 år och på grund av sjukdom blivit oförmögen att förvalta sitt ämbete. Till jämförelse kan nämnas, att i Danmark biskop måste avgå, när han fyller 70 år, och får då pension som andra ämbetsmän samt att han kan avgå med pension vid 65 års ålder även utan sjukdomsanledning. I Norge skola biskoparna avgå med pension vid 70 års ålder, men kyrkodepartementet kan uppfordra dem att kvarstå ett år åt gången.

När Kungl. Maj:t vid 1909 års riksdag framlade förslag om beredande av en biskopspension, avsågs, att denna skulle utgå ur biskopslöneregleringsfonden. I enlighet härmed har även nu i motion nr 13 föreslagits, att nämnda fond skulle anlitas för ändamålet.

Biskopslöneregleringsfonden har under en lång följd av år varit i stadig tillväxt. Fondens kapital utgjorde

den 31 december 1894		kronor	460,935: 07
» » » 1904		»	655,521: —
» » » 1914		»	941,072: 08
» 30 juni 1925		»	1,388,828: 46

Fondens förmåga att bära en tillökning i de årliga utgifterna har numera i hög grad vuxit. Under senast förflutna tidsperiod av 10¹/₂ år (den 1 januari 1915—30 juni 1925) har fondens tillväxt varit i medeltal årligen kronor 42,643: 46.

Under de senare åren hava beloppen av fondens såväl inkomster som utgifter varit synnerligen växlande. Vad utgifterna beträffar torde detta väsentligen bero därpå, att fondens särdeles goda ställning under de senare åren medgivit, att den kunnat tagas i anspråk för vissa ej återkommande engångsutgifter. Fondens förmåga att bära beviljade biskopspensioner torde sålunda i själva verket vara större än nyssberörda medeltalssiffror för dess årliga tillväxt angiver.

Förbises bör emellertid ej, att fondens ekonomi torde komma att påverkas av en eventuell ny lönereglering för biskoparna. Likväl lär det vara ovisst, om ej de belopp, som vid en sådan lönereglering komma att tillföras fonden,

bli större än de utgifter, vartill den kan giva anledning. Skulle vidare ett nytt biskopsämbete inrättas, varom förslag väckts, torde detta komma att föranleda utgifter från fonden för biskopslönen.

Om också möjlighet icke nu torde finnas att angiva, huru många biskopspensioner skulle kunna utgå från ifrågavarande fond, har dock kyrkomötet icke såsom en av motionärerna ansett dess framställning böra begränsas till två pensioner utan funnit sig böra begära minst två pensioner.

Vad behovet av pensionsrum beträffar är att märka, att tre av rikets biskopar komma att vid 1925 års utgång hava uppnått respektive 88, 80 och 76 års ålder. Av övriga komma de fem äldsta att vid detta års slut hava fyllt respektive 65, 65, 63, 63 och 62 år.

Det framgår härav, att ett antal av tre biskopspensioner skulle — för så vitt ej inträffande sjuklighet giver anledning till annat — vara tillräckliga under de närmaste åren. Men någon verklig lösning på frågan vinnes ej ens med tre pensioner. Nyssnämnda siffror peka ju därhän, att snart nog flera pensionsrum komma att behövas.

På grund av remiss hava *kammarkollegiet och statskontoret* den 29 januari 1926 avgivit *gemensamt* utlåtande över kyrkomötets ifrågavarande skrivelse och därvid — efter en redogörelse för frågans tidigare utveckling — anfört huvudsakligen följande.

Beträffande angelägenheten av att pensionsmöjlighet beredd biskopar kunde ämbetsverken helt ansluta sig till de synpunkter, vilka i motionen nr 13 framhållits, och som jämväl omfattats av kyrkomötet.

I sitt utlåtande den 28 september 1900 hade ämbetsverken föreslagit, att tvenne emeritilöner, en var å 6,000 kronor, skulle anvisas till utgående ur biskopslöneregleringsfonden. Kyrkomötet hemställde nu, att åtgärder måtte vidtagas för beredande av *minst* två biskopspensioner och föresloge, att beloppet av dylik pension måtte bestämmas till 9,000 kronor årligen. Mot pensionsbeloppets storlek hade ämbetsverken icke någon erinran att framställa. Däremot ansåge ämbetsverken, som vidhölle sin mening, att biskopslöneregleringsfonden borde och kunde tagas i anspråk för ändamålet, det vara tillrådligt att tillsvidare begränsa antalet pensioner till två.

I fråga om den ålder, då pensionsrätt borde inträda, hade kyrkomötet hävdad den uppfattningen, att pension borde utgå till biskop, som uppnått 75 års ålder, då han skulle vara skyldig att avgå från ämbetet, med rättighet dock för honom att avgå vid fyllda 70 år eller, där han på grund av sjukdom blivit oförmögen att förvalta sitt ämbete, vid fyllda 65 år, allt under förutsättning att pension kunde beredas.

Kammarkollegiet och statskontoret hade väl förut uttalat sig för en tidigare avgångsålder. Med hänsyn till vad kyrkomötet nu anfört ansåge sig ämbetsverken emellertid icke böra göra någon erinran mot de av kyrkomötet föreslagna åldersgränserna, i synnerhet om antalet pensioner, såsom ämbetsverken föreslagit, komme att begränsas till två.

Ämbetsverken sluta med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i framställning till riksdagen äska samtycke därtill, att från biskopslöneregleringsfonden finge utgå tvenne pensioner, vardera till årligt belopp av 9,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå till biskop, som uppnått 75 års ålder, då han skulle vara skyldig avgå från ämbetet, med rättighet dock

för honom att avgå vid fyllda 70 år eller, därest han på grund av sjukdom vore oförmögen att förvalta sitt ämbete, vid fyllda 65 år, allt under förut-sättning att pension kunde beredas.

Departement-
schefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har frågan om biskopar-nas pensionering två gånger — åren 1904 och 1909 — varit underställd riksdagens prövning utan att någon lösning kunnat vinnas. Att jag nu anser mig böra i anledning av kyrkomötets framställning upptaga ifråga-varande spörsmål till förnyat öfvervägande beror på att frågan enligt min mening under de gångna åren kommit i förändrat läge, ity att åtskilliga av de under riksdagsförhandlingarna framförda invändningarna numera för-lorat sin bärande kraft.

Så har frågan om prästerskapets pensionering vunnit sin lösning — låt vara i begränsad omfattning — och man har möjlighet att för biskoparnas del anknyta till de principer, på vilka 1910 års lag om emeritilöner för präster är uppbyggd. Vidare har indragningen av biskopsprebendena blivit genomförd i den utsträckning, som ansetts lämplig. Endast ett dylikt pre-bende — Visby — finnes kvar. Slutligen har biskopslöneregleringsfonden, oakttat den ökning i utgifterna, som föranletts av prebendeindragningen, successivt tillvuxit och numera vunnit sådan styrka, att den utan svårighet lärer kunna bära kostnaden för ett par biskops pensioner. Uppgifter till belysning av fondens utveckling under den gångna tiden och dess nuva-rande ställning finnas sammanförda i här efteråt intagna tabeller A och B.

Tabell A.

Å r	Behållning vid budget- årets början	Inkomster		Utgifter		Ökning resp. minskning under budgetåret
		Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
1900	536,620	53,542	23,253	+	30,289	
1905	655,521	57,344	37,580	+	19,764	
1910	769,587	68,280	64,839	+	3,441	
1915	941,072	96,265	42,662	+	53,603	
1916	994,675	98,114	45,650	+	52,464	
1917	1,047,139	132,266	95,321	+	36,945	
1918	1,084,084	135,907	63,938	+	71,969	
1919	1,156,053	146,199	228,238	—	82,039	
1920	1,074,014	159,139	115,368	+	43,771	
1921	1,117,785	158,841	97,032	+	61,809	
1922	1,179,594	179,783	88,780	+	91,003	
¹ / ₁ — ³⁰ / ₆ 1923 . . .	1,270,597	79,651	84,743	—	5,092	
1923—1924	1,265,505	218,151	116,777	+	101,374	
1924—1925	1,366,879	208,486	186,537	+	21,949	
1925—1926	1,388,828	c:a 150,000 ¹⁾	c:a 112,000 ¹⁾	+	c:a 38,000	

¹⁾ Enligt av statskontoret lämnad approximativ uppgift.

Tabell B.

	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923— 1924 ¹⁾	1924— 1925	
<i>Inkomster.</i>											
Intrussesmedel och kapitalvinst	37,813	40,954	43,100	46,458	48,143	45,801	49,740	52,419	57,074	57,564	¹⁾ Siffrorna för tiden 1/1—30/12 1923 ha ej ansetts bora här upptagas, då de ej äro jämförbara med de övriga siffrorna. ²⁾ Ersättning för avkomst från prebendepastorat 5,640 kronor; avkortningar 31,056 kronor. ³⁾ För utförande av vissa ändringsarbeten inom biskopshuset i Härnösand. ⁴⁾ För restaurering av karaktärshuset vid biskopsbostället Östrabo m. m. 88,681 kronor; anslag för införande av elektrisk belysning å biskopsbostället Brunsboda kungsgård 8,000 kronor; kopeskilling för fastighet för beredande av expeditiionslokaler åt domkapitlet i Luleå m. m. 75,000 kronor. ⁵⁾ Reparations- och underhållskostnader å biskopshuset i Luleå 4,770 kronor; kostnader för utredning rörande nytt biskops- och domkapitelshus i Luleå 1,758 kronor; kostnader för vissa arbeten å biskopshuset i Göteborg 1,873 kronor. ⁶⁾ Kostnader för införande av värmeledning i biskopsbostaden i Visby 6,500 kronor; kostnader för vissa arbeten å biskopshuset i Göteborg 3,627 kronor. ⁷⁾ Reparationsarbeten å biskopshuset i Härnösand 2,000 kronor; kostnader för forslag till ändring av biskopshuset i Luleå 1,504 kronor; för iståndsättande av vissa byggnader å biskopsbostället Brunsboda kungsgård 10,000 kronor; kostnader för lantmåteriforrättningar å vissa fonden anslagna hemman i Skara landsförsamling 5,871 kronor. ⁸⁾ Därav till ändring av biskopshuset i Luleå 22,000 kronor; till iståndsättande av vissa byggnader å biskopsbostället Brunsboda kungsgård 18,000 kronor.
Arrendemedel	21,925	29,598	31,056	31,055	33,367	38,393	41,629	45,663	46,711	47,364	
Indelningsersättning	26,827	21,378	23,990	13,373	20,894	31,560	33,535	36,162	35,525	35,765	
Skogsförsäljningsmedel	8,800	6,184	34,078	34,045	36,212	42,963	32,656	45,484	78,836	67,407	
Diverse	900	—	42	10,976	7,583	422	1,281	55	5	386	
<i>Utgifter.</i>											
Lönefyllnad, dyrtidstilllägg m. m. åt biskopar	41,120	38,867	43,454	46,303	48,727	65,538	63,816	62,071	58,212	62,169	⁸⁾ Därav till ändring av biskopshuset i Luleå 22,000 kronor; till iståndsättande av vissa byggnader å biskopsbostället Brunsboda kungsgård 18,000 kronor.
Diverse större engångsutgifter	670	—	36,696 ²⁾	2,900 ³⁾	166,681 ⁴⁾	—	8,396 ⁵⁾	10,127 ⁶⁾	19,375 ⁷⁾	40,394 ⁸⁾	
Skogsavverknings- och skogsvårdskostnader m. m.	388	5,900	8,062	8,532	9,917	18,477	15,073	11,744	5,981	23,587	
Boställshavarna tillkommande andelar (iskogsavkastningen)	—	—	6,550	5,163	—	29,555	5,579	—	23,141	49,395	
Utskylder	—	—	—	—	—	—	864	1,834	8,012	8,103	
Diverse	484	883	559	1,040	2,913	1,798	3,304	3,004	2,056	2,889	

Av tabellerna inhämtas, att fonden under de däri angivna åren endast två gånger måst vidkännas större utgifter än som motsvaras av inkomsterna. I det ena fallet, budgetperioden 1 januari—30 juni 1923, uppgår minskningen till något över 5,000 kronor. I det andra fallet, år 1919, minskades däremot fonden med över 82,000 kronor. Vid ett studium av tabell B finner man, att under sistnämnda år ur fonden bestredos, jämte annat, större engångsutgifter till ett sammanlagt belopp av över 166,000 kronor. De i tabell B redovisade diverse större engångsutgifterna uppgå till sammanlagt ej mindre än över 285,239 kronor, och i denna utsträckning torde engångsutgifter framdeles knappast vara att befara. Med hänsyn tagen även till detta förhållande synes man hava all anledning antaga, att fondens bärkraft skall visa sig tillräcklig för att utan åsidosättande av dess övriga uppgifter bestrida kostnaderna för de nu föreslagna biskopspensionerna.

Såsom ett skäl mot biskopspensioneringen har anförts, att biskoparna icke såsom andra befattningshavare få vidkännas några pensionsavgifter. Här emot kan erinras, att icke heller församlingsprästerna lämna några bidrag till sin pensionering, ett förhållande, som ju sammanhänger med att prästerskapet ej har någon ovillkorlig rätt till pension vid viss ålder. För biskoparnas del torde pensioneringen böra anordnas på likartat sätt, d. v. s. göras beroende av om medel finnas tillgängliga. En konsekvens av att inga pensionsavgifter erlagts blir givetvis — såsom även föreslagits — att pensionerna sättas något lägre än för andra befattningshavare i jämförlig chefsställning.

I diskussionen om biskoparnas pensionering har ofta framhållits, att denna fråga borde lösas först i samband med spørsmålet om en allmän omreglering av biskoparnas löner. Denna invändning har givetvis ett visst berättigande, men man får å andra sidan icke förbise, att pensionsfrågan *kan* lösas oberoende av lönerogleringsfrågan, och att starka skäl tala för en sådan anordning. Lönerogleringsfrågan synes nämligen vara av jämförelsevis svårlöst beskaffenhet, och den i ämnet verkställda utredningen är numera i vissa avseenden föråldrad. Fastän det är min avsikt att inom en nära framtid upptaga denna fråga till behandling, torde det därför komma att dröja åtskillig tid, innan framställning till riksdag och kyrkomöte kan göras om ny definitiv löneroglering för biskoparna. Däremot synes möjligt att redan nu vinna en åtminstone provisorisk lösning av pensionsfrågan. Någon risk att man härigenom skulle i något avseende föregripa en kommande löneroglering synes icke vara för handen.

Såsom framgår av vad jag här förut anförts, anser jag icke de skäl som anförts för ett undanskjutande tills vidare av frågan om biskoparnas pensionering vara av någon avgörande betydelse. Vid sådant förhållande och då jag anser det vara av vikt, att möjlighet beredes till pensionering av sådana biskopar, som på grund av hög ålder eller sjukdom icke äro fullt tjänstdugliga, finner jag mig böra tillstyrka framläggande av förslag till kyrkomötet i sådant syfte.

Jag övergår nu till att lämna en redogörelse för den av mig föreslagna anordningen av biskospensioneringen.

Därvid vill jag till en början uppehålla mig vid benämningen av de nu ifrågasatta pensionerna. Det har syntts mig, som om starka skäl talade för att — i likhet med vad som redan är fallet i fråga om församlingsprästerskapet — man här upptog benämningen *emeritilöner*. Härigenom framhålles skillnaden från egentliga pensioner, till vilken vederbörande är skyldig att bidra med föreskrivna pensionsavgifter men som han å andra sidan är berättigad att erhålla.

I övrigt har jag ansett mig kunna ansluta mig till det av kammarkollegiet och statskontoret i deras gemensamma utlåtande den 29 januari 1926 framlagda förslaget, såväl i fråga om emeritilönernas antal — två — som i fråga om deras storlek — 9,000 kronor. Jag har icke heller funnit något att erinra i fråga om de av ämbetsverken föreslagna villkoren och förutsättningarna för erhållande av emeritilön.

Stadgandet, att biskop vid fyllda 75 år skall vara *skyldig* att avgå med emeritilön kan givetvis endast hava avseende på de redan utnämnda biskopar, i fråga om vilka sådant förbehåll intagits i fullmakterna. Såsom redan tidigare framhållits, har från och med år 1904 i biskopsfullmakterna inryckts förbehåll för vederbörande att underkasta sig de föreskrifter rörande pension, som kunna varda meddelade. Av de nuvarande biskoparna äro endast två utnämnda före berörda tidpunkt.

Den för biskops frivilliga avgång från ämbetet föreslagna åldern, 70 år, är visserligen lägre än den för närvarande jämlikt lagen om emeritilöner för präster gällande, 75 år. Men dels är sedan flera år frågan om en sänkning av nämnda ålder till 70 år aktuell och dels äro de krav, som måste ställas på en stiftschef, vida högre än de, som i allmänhet kunna ställas på det övriga prästerskapet. Av dessa orsaker har jag ansett mig kunna även i detta hänseende ansluta mig till ämbetsverkens förslag.

Jag vill erinra därom, att Kungl. Maj:t redan förut denna dag beslutat att till kyrkomötet avlåta skrivelse (nr 11) angående ändrade bestämmelser i fråga om den stärbhus efter präst tillförsäkrade förmånen av tjänst- och nådår. Vad däri föreslagits avser jämväl biskopliga emeriti och deras efterlevande.

Å emeritilön, som tillkommer biskop eller, efter hans frånfalle, under tid, som motsvarar tjänst- och nådår, hans därtill berättigade efterlevande, bör uppenbarligen utgå dyrtidstillägg. Detta tillägg, som jämväl bör gäldas av biskopslöneregleringsfonden, torde få utgå efter enahanda grunder, som gälla för f. d. befattningshavare i statens tjänst med s. k. ny pension.

De ytterligare föreskrifter i ämnet, som kunna visa sig vara av behovet påkallade, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda.

Här förevarande fråga är av den art, att för densammas lösning erfordras bifall av såväl riksdag som kyrkomöte. Då ett snabbt ordnande av pensions-

frågan synes vara av behovet påkallat, anser jag mig böra tillstyrka att ärendet hänskjutes till det nu instundande kyrkomötet och hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del medger,

dels att från biskopslöneregleringsfonden må utgå två emeritilöner till biskopar, vardera emeritilönen å 9,000 kronor, jämte dyrtidstillägg efter enahanda grunder, som gälla för f. d. befattningshavare i statens tjänst med s. k. ny pension,

dels ock att för åtnjutande av sådan emeritilön skola gälla följande villkor och bestämmelser:

att biskop skall vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, när han fyllt 75 år;

att biskop, som fyllt 70 år eller som fyllt 65 år och tillika på grund av sjukdom är för framtiden oförmögen att förvalta sitt ämbete, må kunna på därom gjord ansökan erhålla emeritilön;

att Konungen utser innehavare av emeritilön;

att, innan emeritilön efter innehavares frånfalle ånyo utdelas, undersökning skall verkställas, huruvida biskopslöneregleringsfondens ställning medger, att ifrågavarande emeritilön fortfarande utgår från fonden;

att emeritilön skall utgå intill slutet av den månad, varunder innehavaren avlidit ävensom att, därest han efterlämnar änka eller barn, som, därest emeritilön icke tilldelats honom, varit berättigade till tjänst- eller nådår, änkan eller barnen skola äga uppbära emeritilönen intill utgången av den tid, under vilken tjänst- eller nådårsförmån eljest skolat åtnjutas;

att de ytterligare föreskrifter i frågan, som kunna befinnas erforderliga, skola meddelas av Konungen;

samt att dessa bestämmelser skola träda i kraft den 1 maj 1927, dock att biskop, som vid berörda tidpunkt redan är utnämnd, icke skall vara skyldig att, då han fyllt 75 år, med åtnjutande av emeritilön avgå från sin tjänst med mindre särskilt förbehåll intagits i hans fullmakt.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att skrivelse i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtast till kyrkomötet.

Ur protokollet:

Gustaf Ödmann.

Bilaga.

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet angående beredande av emeritilöner för biskopar; given Stockholms slott den 23 september 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del lämnar det medgivande, som omfattas i föredragande departementschefens hemställan.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas kyrkomötet.

Under Hans Majestäts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

N. J. F. Almkvist.

Kyrkomötets underdåniga skrivelse, nr 17, angående beredande av emeritilöner för biskopar.

(Kyrkolagsutskottets betänkande nr 15.)

TILL KONUNGEN.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 september 1926 hemställde föredragande departementschefen, att Eders Kungl. Maj:t måtte inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del medgäve,

dels att från biskopslöneregleringsfonden må utgå två emeritilöner till biskopar, vardera emeritilönen å 9,000 kronor, jämte dyrtidstillägg efter enahanda grunder, som gälla för f. d. befattningshavare i statens tjänst med s. k. ny pension,

dels ock att för åtnjutande av sådan emeritilön skola gälla följande villkor och bestämmelser:

att biskop skall vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, när han fyllt 75 år;

att biskop, som fyllt 70 år eller som fyllt 65 år och tillika på grund av sjukdom är för framtiden oförmögen att förvalta sitt ämbete, må kunna på därom gjord ansökan erhålla emeritilön;

att Konungen utser innehavare av emeritilön;

att, innan emeritilön efter innehavares frånfälle ånyo utdelas, undersökning skall verkställas, huruvida biskopslöneregleringsfondens ställning medgiver, att ifrågavarande emeritilön fortfarande utgår från fonden;

att emeritilön skall utgå intill slutet av den månad, varunder innehavaren avlidit, ävensom *att*, därest han efterlämnar änka eller barn, som, därest emeritilön icke tilldelats honom, varit berättigad till tjänst- eller nådår, änkan eller barnen skola äga uppbära emeritilönen intill utgången av den tid, under vilken tjänst- eller nådårsförmån eljest skolat åtnjutas;

att de ytterligare föreskrifter i frågan, som kunna befinnas erforderliga, skola meddelas av Konungen;

samt att dessa bestämmelser skola träda i kraft den 1 maj 1927, dock *att* biskop, som vid berörda tidpunkt redan är utnämnd, icke skall vara skyldig *att*, då han fyllt 75 år, med åtnjutande av emeritilön avgå från sin tjänst med mindre särskilt förbehåll intagits i hans fullmakt.

I skrivelse till kyrkomötet den 23 september 1926, nr 13, har Eders Kungl. Maj:t förklarad sig vilja inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del lämnade omförmälda medgivande.

Kyrkomötet har granskat ifrågavarande framställning och icke funnit något *att* emot densamma erinra.

Kyrkomötet får därför anmäla, *att* kyrkomötet för sin del medgivit, *dels att* från biskopslöneregleringsfonden må utgå två emeritilöner till biskopar, vardera emeritilönen å 9,000 kronor, jämte dyrtidstillägg efter enahanda grunder, som gälla för f. d. befattningshavare i statens tjänst med s. k. ny pension, *dels ock att* för åtnjutande av sådan emeritilön skola gälla följande villkor och bestämmelser:

att biskop skall vara skyldig *att* mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, när han fyllt 75 år; *att* biskop, som fyllt 70 år eller som fyllt 65 år och tillika på grund av sjukdom är för framtiden oförmögen att förvalta sitt ämbete, må kunna på därom gjord ansökan erhålla emeritilön; *att* Konungen utser innehavare av emeritilön; *att*, innan emeritilön efter innehavares frånfälle ånyo utdelas, undersökning skall verkställas, huruvida biskopslöneregleringsfondens ställning medgiver, *att* ifrågavarande emeritilön fortfarande utgår från fonden; *att* emeritilön skall utgå intill slutet av den månad, varunder innehavaren avlidit, ävensom *att*, därest han efterlämnar änka eller barn, som, därest emeritilön icke tilldelats honom, varit berättigade till tjänst- eller nådår, änkan eller barnen skola äga uppbära emeritilönen intill utgången av den tid, under vilken tjänst- och nådårsförmån eljest skolat åtnjutas; *att* de ytterligare föreskrifter i frågan, som kunna befinnas

erforderliga, skola meddelas av Konungen; *samt att* dessa bestämmelser skola träda i kraft den 1 maj 1927, dock att biskop, som vid berörda tidpunkt redan är utnämnd, icke skall vara skyldig att, då han fyllt 75 år, med åtnjutande av emeritilön avgå från sin tjänst med mindre särskilt förbehåll intagits i hans fullmakt.

Stockholm den 28 oktober 1926.

Underdånigst.

Utdrag av protokollet över eklestiasitikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för eklestiasitikdepartementet, statsrådet Almkvist anmäler härefter kyrkomötets skrivelse den 28 oktober 1926, nr 17, angående beredande av emeritilöner för biskopar, samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

dels att från biskopslöneregleringsfonden må utgå två emeritilöner till biskopar, vardera emeritilönen å 9,000 kronor, jämte dyrtidstillägg efter enahanda grunder, som gälla för f. d. befattningshavare i statens tjänst med s. k. ny pension,

dels ock att för åtnjutande av sådan emeritilön skola gälla följande villkor och bestämmelser:

att biskop skall vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, när han fyllt 75 år;

att biskop, som fyllt 70 år eller som fyllt 65 år och tillika på grund av sjukdom är för framtiden oförmögen att förvalta sitt ämbete, må kunna på därom gjord ansökan erhålla emeritilön;

att Konungen utser innehavare av emeritilön;

att, innan emeritilön efter innehavares frånfalle ånyo utdelas, undersökning skall verkställas, huruvida biskopslöne-regleringsfondens ställning medgiver, att ifrågavarande emeritilön fortfarande utgår från fonden;

att emeritilön skall utgå intill slutet av den månad, varunder innehavaren avlidit, ävensom att, därest han efterlämnar änka eller barn, som, därest emeritilön icke tilldelats honom, varit berättigade till tjänst- eller nådår, änkan eller barnen skola äga uppbära emeritilönen intill utgången av den tid, under vilken tjänst- och nådårsförmån eljest skolat åtnjutas;

att de ytterligare föreskrifter i frågan, som kunna finnas erforderliga, skola meddelas av Konungen;

samt att dessa bestämmelser skola träda i kraft den 1 maj 1927, dock att biskop, som vid berörda tidpunkt redan är utnämnd, icke skall vara skyldig att, då han fyllt 75 år, med åtnjutande av emeritilön avgå från sin tjänst med mindre särskilt förbehåll intagits i hans fullmakt.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gustaf Breitholtz.
